

GHIJÁSZ AHMAD GADDÍ

A LENYUGVÓ NAP

■ A kötelet kifeszítették, és ő már rajta egyensúlyozott. Kitárt karja a kezében tartott hosszú rúddal olyan volt, mint egy repülő sólyom szétnyitott szárnya.

És most mondják majd neki, hogy induljon el.

– Indulj a kötélén! Mutasd meg, mit tudsz!

De hát hogyan is tudna? Még soha nem csinált ilyet. Nem fog ő kötélén táncolni. Mi értelme van ennek az egésznek? Kényszeríteni valakit arra, amit még sohasem csinált. Nem, egyáltalán nem fog elindulni... Még akkor sem, ha át tudna rajta menni. Megpróbál inkább leesni. Mit törődik azzal, hogy megsebesül?

Ámde akkor lepillantott a földre, ahol épp rakták halomba a fát. Mindjárt meggyújtják a máglyát. És ha a legkisebb hibát véti, elveszíti az egyensúlyát, vagy megcsúszik a lába, akkor leesik, és az odalenti lángokba zuhan. És... és...

A horizonton egyre lejjebb csúszott és egyre sápadtabb lett a nap. Nyugat felé magas épület állt, és most éppen annak a jobb sarkához tapadt. Már csak egy kis idő kell, hogy észrevétlenül eltűnjön, és besötétedjen...

Rettegett a sötétől. Apja csattanós pofon kíséretében parancsolta meg neki, hogy amint besötétedik, menjen be az istállóba, adjon töreket a bivalyoknak, és fejje meg őket. De ő nagyon fél a sötétben. Az istállóban még nappal is félhomály van. Este pedig még sűrűbb a sötétség. Odabent az éj feketébb, mint odakint, feketébb, mint bárhol másutt. Neki pedig csak egy apró olajmécsese van.

Félelemtől reszketve lép be. A halvány fényben alig látva megeteti a bivalyokat, megpaskolja őket, és remegő lábát szinte erőszakkal mozgásra bírva vödrével a bivaly tőgyéhez ül.

A sötétben képzeletéből kiröppen egy fehér papírsárkány, és lassan lebegni kezd a levegőben. Ő pedig mint egy nagyon kicsi gyerek, aki még jóformán futni sem tud, tekintetének fonalához kötve egyre csak követi. Minden pillanatban attól retteg, hogy egy nála nagyobb és erősebb gyerek előkerül valahonnan, megfofossa, kitépi a madzagot a kezéből, és elfut a sárkánnyal.

És akkor hogy marad életben? Ha azt a fehér sárkányt, amelyik őt a bivalyok legsötétebb istállójában sem hagyja rosszul lépni vagy elveszni, elragadják tőle, akkor hogyan maradhatna életben?

És akkor hirtelen a sötétben a lábát súrolva elfut mellette egy patkány. Minden vér a halántékába tódul, és ő lihegni kezd, mint egy fújtató. Ha ebben a pillanatban valaki hangosan rákiáltana, talán holtan rogyna össze.

Pontosan ugyanilyen állapotban volt, amikor a főtértől nem messze, egy edénybolt előtt találkozott azokkal az emberekkel: öt egészen furcsa megjelenésű férfival és két nővel. Ők kapták el...

– Hé, Faddzsú, hol jártál idáig?

– Hohó, otthagyd a kifeszített kötelet – mondta egy másik, aki fenyegetőleg magaslott föléje –, három órája, hogy pisilni mentél!

Ő pedig hol az egyik emberre nézett, hol a másokra. Érzékei megbénultak a döbbenettől és a félelemtől. Még azt sem tudta megmondani, hogy ő nem Faddzsú.

– Hát ezek a ruhák?... Látod ezt a Faddzsút, Szakhávat? Csak most ment el, hogy elvégezze a dolgát, és a ruhái...

De mielőtt még válaszolhatott volna, megszólalt egy harmadik.

– Nahát, Faddzsú, hova szöktél el? Nem ingyen dolgoztatunk. Neked is jut öt rúpia... Gyere, itt az ideje, hogy kezdjük a mutatványt.

De hát hol van az a Faddzsú? Minden bátorságát összeszedve dobogó szívére tette a kezét, és alig hallható hangon megszólalt.

– Én... én... Faddzsú...

De azok nem figyeltek rá. Gyenge hangja el sem jutott a fülükig. Ő pedig magában egyre csak próbálta elmagyarázni nekik, hogy ő nem Faddzsú, hanem Rafát. Ő a kegyetlen apjától, szigorú mostohaanyjától és még azoknál is inkább a sötét bivalyistállótól reszkető Rafát, aki ma ki tudja, hogyan, de összeszedte minden bátorságát, és elszökött otthonról, és...

És most, mint egy elszabadult papírsárkány, jó ideje csak ide-oda sétálgat Hazratgandzs főterén, és nem tudja, hová menjen. Kihez mehetne? Zubédá nagyon messze lakik, Szítápuron is túl, Miszrauliban. Nála pedig még arra sincs elegendő pénz, hogy Szítápurba menjen. Három és fél rúpiába kerül az út minibusszal. Neki pedig alig fél rúpiája van. Hogy juthatna el Zubédához?

Az útra három és fél rúpia kell. Emellett egy-két rúpiáért nyers nádcukrot is kellene vinnie Szítápurból. Legutóbb Zubédá meg is szidta.

– Csak üres kézzel jöttél, mint az ügyefogyottak? Megy így valaki rokonlátni? Ha mást nem, hát legalább nádcukrot hozhattál volna Szítápurból. Tudod, hogy milyen nagyszerű dolog az.

Három és fél rúpia plusz nádcukor egy rúpiáért, azaz négy és fél rúpia... Ha a zsebében csörögne, akkor most milyen jól érezné magát. Az összes kiadás nem rúghat többre, mint öt-öt és fél rúpia.

Rafát felriadt mélézásából. Öt rúpiát kapna?

– Öt rúpia? – Tüdejének minden erejét összeszedve préselte ki magából a kérdést.

– Hát persze, öt rúpia, fiam – tette vállára a kezét a mellette álló nagy bajuszú ember –, és ha kéred, még megtoldjuk fél vagy egy rúpiával. De most munkára fel, Faddzsú!

Faddzsú?... de hát ő Rafát. Hol lehet az a Faddzsú? De ha nem ő Faddzsú, akkor hogyan kapja meg az öt rúpiát?

És a munka? Miféle munka? Csak egyféle munkát tud elvégezni. Megabrakolni a bivalyokat, megfejni őket és a tejet elvinni a vevőkhöz. Mindössze ezt a munkát ismeri. Ezen kívül semmihez sem ért. Még biciklizni sem tud.

Néha, amikor kijön a sötét istállóból, ámulva nézi, hogy az ügyvéd apró gyereke hogyan suhan el a biciklijével. Hüvelyknyi kis kölyök, és már így biciklizik? Huss... és egyáltalán nem fél. Olyan hatalmas teherautók jönnek szembe, hogy szíve izgatottan verni kezd, de az a kiskölyök csak nevet, ide-oda leng, elfordítja a kormányt, és az óriási teherautókat kerülgetve sértetlenül jön elő közülük. Ha viszont... ha az ő kezébe adnák a biciklit, akkor vége lenne. Neki is, a biciklinek is. Úgy beesne vele egy teherkocsi alá, hogy...

Egyszer az ügyvéd gyereke pontosan őmellette állt meg, és leszállt a bicikliről.

– Na, Raffú, mész vele egyet? – szólt mosolyogva.

– Hogy én?... – riadt meg – Micsoda? A biciklivel?

– Hát persze! Akarsz menni egy kört?

– De Sammu testvérem, én nem tudok.

– Majd én megtanítalak. Csak egy-két óra kell hozzá.

– De én, Sammu testvérem... Én nem tudom, hogyan kell. Sammu, én a bivalyok abrakolásán kívül semmihez sem értek.

– De hát miféle munkát tudok én végezni? Semmihez sem értek. Mit csináljak én egy mutatvánnyal?

Akkor egyikük odalépett hozzá, vállára tette a kezét, és kedvesen terelni kezdte.

– Ugyanaz a mutatvány, amit mindennap csinálsz. Ha nem veszel részt benne, akkor mit eszel? Ha nem kapod meg az öt rúpiádat, akkor...

Ha kap öt rúpiát, akkor elmegy Miszrauliba. Busszal. A busz egy időre megáll Szitápurban. A buszállomáson majd vesz nádcukrot egy rúpiáért. Hiszen öt rúpia nagy pénz. Ő egész nap a bivalyok körül sürgölődik: abrakolja őket, feji őket, kiviszi a trágyát, kimossa a vödrot, aztán elhajtja a bivalyokat a tóra. És ezért nemhogy öt, de még egy fél rúpiát sem kap. Évek alatt sem kap annyit. Soha máskor, csak *íd* ünnepén adnak neki egy rúpiát.

Az az öt, különös kinézetű ember végül egyenesen a központi térre vonszolta-tessékelte őt, ahol két-két, X-alakban keresztbe állított bambuszrúd között vastag kötél volt kifeszítve. És neki azon kellene átmennie. A kötéláncosok mutatványát minden évben megnézte *Durgá* istennő ünnepén. A nagy ámulattól és izgalomtól tágra nyílt szemmel és visszafojtott lélegzettel figyelt. Bámulattal nézte a kötélén egyensúlyozó fiút. Mikor annak lépte elbizonytalanodott, akkor ő is szinte halálra rémült.

Ráadásul lent még egy máglya is lángolt. Ha a bizonytalankodás közben lecsúszik a lába a kötélről, akkor egyenesen a lángok közé esik, és pillanatok alatt elég. Ennek ellenére a fiú kényelmesen lépked még akkor is, amikor két kezéhez hosszú botot erősítenek, szemét pedig bekötik. És akkor...

És akkor Rafát úgy érezte, hogy az a kötélén félősen lépkedő, bekötött szemű fiú nem más, mint ő maga.

Amikor a fénytelen bivalyistállóban jár, úgy tűnik, mintha be lenne kötve a szeme, és egy kifeszített kötélén egyensúlyozna. Mindaddig, míg az istállóban van, ki tudja, miért, gyorsabban ver a szíve, és mindvégig az az érzése, hogy ha véletlenül megcsúszna, akkor az alatta lobogó lángokba esne. És akkor bénító félelem költözik a lábikrájába, és elakad a lélegzete. Egyszer meg is mondta apjának, hogy többé nem megy be abba a hodályba.

– Hogyhogy? És akkor a bivalyokat?...

– A bivalyokat sem abrakolom.

– És akkor mit csinálsz? Mész az anyád...?

Apja olyan hangosan üvöltött vele, hogy inába szállt mindaz a bátorság, amit hónapok nehéz munkája közben összegyűjtött, és ő ott maradt dolgavégezetlen. Apja felállt a heverőről, megsimogatta, és kissé barátságosabb hangon megkérdezte:

– De hát miért nem? Valami oka van. Miért nem akarsz az istállóba menni?

– Félek.

– Nyomorult! Gaddí-nemzetségbeli gyermek vagy... – mondta apja csattanós pofon kíséretében.

Talán nem félhet egy Gaddí gyermek? – tette fel magában ezt a különös kérdést. És ezerszer megkérdezte, hogy miért nem szabad egy Gaddí gyermeknek félnie, és miért szabad másoknak.

És akkor eszébe jutottak Zubédá szavai. Arra akarta rávenni, hogy a hosszú vasúti sínen fusson. Amikor azt mondta, fél, hogy leesik, Zubédá megszidta:

– Félsz, félsz? Miért félsz ennyire?

Miért? Talán én döntöttem el, hogy féljek-e? Ha megkérdezné valaki Zubédától, hogy ő miért nem fél, vagy hogy miért mosolyog állandóan, akkor ő vajon mit válaszolna?

Zubédá leszegett fejjel sokáig szótlanul nézte a földet, majd hangosan felkacagott. Olyan hangosan, hogy ő ijedtében körülnézett, nem zuhant-e rá a fejére az a papírsárkány.

– Mit bámulsz ilyen riadtan, Raffú? – nézett rá csodálkozva Zubédá.

– A sárkányt – csúszott ki akaratlanul a száján. Aztán elszégyellte magát, hogy ugyan merre volna az a sárkány. Az csak Zubédá kacaja volt. A választ hallva Zubédá még hangosabban és még hosszabban nevetett, majd hirtelen elhallgatott. Aztán kedvesen ránézett, és félig suttogva mondta:

– Szeretnél-e egy papírsárkányt? Olyan ragyogó fehéret, ami hintázik az égen.

– Igen, nagyon tetszik – szaladt ki ismét akaratlanul belőle, és az égen úszó sárkányra szegezte a tekintetét. És egy pillanat alatt úgy belemerült ebbe a tevékenységbe, hogy Zubédá egy darabig ámulva figyelte a lenyűgözött fiút. Aztán egy lökessel felriasztotta.

– De hát így nem kapsz sárkányt.

– Hát hogy kaphatnék?

– Szaladj velem ezen a sínen, és majd meglátod! – Zubédá azonnal a sínre lépett. – Lépj fel így, és aztán nyújtsd ki így a karodat. Ahogyan a repülő sas csinálja. Aztán üsd olyan gyorsan a levegőt, amilyen gyorsan a sas csapkod a szárnyával.

Zubédá olyan gyorsan kezdett el futni a vasúti síneken, amilyen gyorsan ő még egy sík mezőn sem tud. Már nagyon messze járt. Aztán egyszerre csak meglengette karját a magasban, a levegőbe csapott, egy szempillantás alatt megfordult, és visszafutott hozzá.

– Így! Érted?

De hát nem lehet ilyen rohanás révén fehér papírsárkányt szerezni. Zubédá sok zagyvaságot szokott összehordani. Most is összevissza beszél. Aznap Zubédá nagyon kérlelte, hogy fusson a sínen, de egyáltalán nem hallgatott rá. Hogyan is szaladhatna. Még csak futni sem tud. Akár tetszik, akár nem, leesik, és minden ok nélkül kinevetteti magát.

– Ki előtt nevetetnéd ki magad? Előttem? – kérdezte egyszer Zubédá, és rászegezte tekintetét. – Nézz rám, ki vagyok én? Nézz ide...

Sokáig csendben maradt. Mivel nem tudta felfogni Zubédá kérdését, unokanővére megismételte:

– Mondd meg, ki vagyok én!

– Zubédá, ki más?

– Persze, Zubédá vagyok, de neked ki vagyok?

– Nem tudom – habozik egy pillanatig a fiú –, a nagybácsi lánya. A nagybátyám lánya vagy.

– Persze hogy az vagyok, de ki vagyok én neked?

Fogas kérdés volt, hogy ki is neki Zubédá. A nagybácsi lánya az unokanővér, de hát ezt Zubédá is tudja. Khursíd nénje is a nagybácsi lánya, de ő miért nem ilyen? Miért szidja meg minden semmisségért?

Bárki legyen is neki Zubédá, ő semmiképpen sem képes a sínen menni. Még menni sem tud. Le fog esni róla. Mi értelme, hogy összetörje az arcát.

– Még járnai sem tudok – mondta.

– Miért ne tudnál járni? – kérdezte a teletömött szájjal bétellevelet rágcsgáló öregasszony. – Beléd harapott a skorpió? – Majd hangosan köpött egy nagyot.

– Menni fogsz te nyomorult, különben az apád... – Mintha skorpió marta volna meg, úgy visított a nagy bajuszú, és odaugrott melléje.

– Nem!

– Miért nem? – Lépett oda egy másik férfi, és visszafogta a nagy bajuszú kezét. – Ha így szidod, akkor megijed. Ha pedig megijed, akkor hibázik, és leesik.

– Persze! Igazad van, nagybácsi – erősítette meg egy harmadik –, ha kedvesen, becézve mondd, akkor biztos megcsinálja. Mit szólnsz, gyermekem? Mész, ugye?

– Olyan kedvesen, olyan szeretettel mondom, te meg nem akarsz fellépni rá – vonult félre duzzogva Zubédá. – Allahra esküszöm, ne legyek az apám lánya, hogyha többet szóba állok veled.

Zubédá egy darabig arcát elfordítva üldögélt, ő pedig hol a csillogó síneket, hol unokanővérét bámulta, hol pedig magát vizsgálgatta. Hosszú idő telt el így, aztán Zubédá megfordult, kedvesen rátekintett, és mintegy kéréssel megszólalt:

– Menjél!... Ugye elindulsz rajta?

Ő odalépett Zubédához, és a szemébe nézett. Valahol, mint apró fehér felhőfoslányok a szélben, úszott valami a távoli kék égen, és olyan ragyogás, olyan szívet átjáró ragyogás vette körül, hogy teljesen megfeledkezett magáról, és öntudatlanul kicsúszott a száján:

– Igen, megyek.

Ekkor az ősz szakállú, megfeketedett fogú öreg hirtelen odalépett hozzá, átölelte, és piszkos, nyálas ajkával megpuszilta.

– Ez az, Faddzsú fiam! Ez már férfias beszéd.

A nap még lejjebb csúszott, és a kék ég vérvörössé vált felette. Ő felemelte szemét, és látta, hogy a magas épülethez tapadó betegesen sápadt napkorong valami megfajthetetlen tekintettel nézi őt. Mit akar mondani az a betegesen sápadt, elhaló fényű nap, miközben a háztetőről a mélységbe bukva, rezzenéstelen tekintettel őt bámulja? Mit akar neki mondani az a kihűlő, kimúló korong? Nem érti, hogy miért simogatja a szemét, és miért merül alá a szívébe. Nem érti, hogy mit mond, amikor minden alkonyatkor alámerül a folyóba. Milliószer gondol rá, mégsem sikerül felfognia.

– Mit mond minden nap, mielőtt lenyugodna?

– Minden alkonyatkor szól hozzád a lenyugvó nap? – nézett rá csodálkozva Zubédá.

– Igen! Nem tudom, miért, de úgy érzem, szól hozzám, de nem értem, mit mond. Valamit mondani akar a tekintete, és átütő erővel hatol a szemembe, aztán a szívembe. Nem tudom felfogni, hogy mit jelent, és ahogy a bivalyokat terelgetve a folyóparton ezen gondolkodom, hirtelen megriadok, és mindig... – Hirtelen elhallgatott.

– És mindig mi? – kérdezte Zubédá teljes átéléssel.

– És mindig, amikor sötét lesz, és...

– És?

– És akkor a lábszáramban és minden inamban, mintha valami féreg motoszkálna, és hangosan verni kezd a szívem... – Ismét elhallgatott, és úgy maradt, mintha nem találna szavakat, hogy megszólaljon.

– És te szótlánul maradsz. – Zubédá, mintha maga is alámerülne, hogy megpróbálja kihalászni a gyöngyöt a mélyből, folytatta:

– Ha én neked lennék, akkor egy nap odaugranék, elkapnám, és addig nem engedném lenyugodni, míg világosan el nem magyarázná, mit is akar.

– Megfognád a napot?

– Igen, miért is ne?... És nem hagynám lenyugodni. Soha sem hagynám lenyugodni.

De hát Rafát látta, hogy a sokáig az épülethez tapadó napkorong nagyon lassan alámerül. Arrafelé, ahol a folyónak kell lennie, és amerre kis dombocskák vannak, a horizonton szétterül a nap, mintha valaki tüzet gyújtott volna.

– Ég a tűz?

– Igen, meggyújtottuk – mondta az öregember arany fülkarikás fia, és feléje pillantott. Hangosan verni kezdte a dobot, és odaszólt:

– Faddzsú fiam, maradj még egy kicsit a bambuszrudaknál... csak még egy kis idő.

Csak még egy kis idő, s a napkorong egy csobbanással alámerül a dombok közé, és sötét lesz.

Lenézett a lobogó tűzre, és még egyszer körüljáratta a tekintetét. A dobszó tömeget vonzott, és mindenfelől körülvették a kíváncsiskodók. A hazratgandzsi riksaállomáson álldogáló sok száz ember izgalomra vágyó tekintettel bámulta, és készségesen adta az adományt. A környék pedig gránátalmaszínű lett a lobogó lángok fényében.

De hát ő nem Faddzsú! Hogyan tudna mutatványt csinálni?

És most azt mondják majd neki, hogy induljon el. De hát hogyan indulhatna el? Soha életében...

– De Zubédá, hogyan mondjam el neked? Síneken soha életemben nem mentem még. Hogyan lennék képes rá? – kérdezte zavarodottan, és kérélen nézett rá.

– Úgy, ahogy én csinálom.

– Te egyenletesen mész. Neked...

– Én is elkezdtem egyszer. És akkor én is úgy gondoltam, hogy leesem. De nem voltam úgy halálra rémülve, mint te. Ha leesem, hát leesem. Talán meghalok tőle?

Úgy van. Ha leesik, hát leesik. Miért kellene holtá válni a félelemtől. Ráadásul még kap öt rúpiát is. És ha kap öt rúpiát, akkor eljuthat Zubédához.

Minden rendben van. Igen, minden rendben van. És az alámerülő nap felé nézett.

– Igen, minden rendben van.

Felemelte tekintetét, és a távoli horizontot fürkészte, ahonnan az épülethez tapadó, egyre lankadtabb napkorong nézett vissza rá.

– De mit mond? – Újra az előtte kifeszített kötélre pillantott. És mindjárt, amikor hozzáér, csiklandozni fogja mezítelen talpát, és ahogy rálép, lassan behajlik majd a súlya alatt. Aztán teljes bizalommal a napba nézett, s elfelejtve az emberek százait és különösen azt az öt embert, aki őt Faddzsúnak véelve erőszakkal idevonszolta. Őket és az odalent lobogó lángokat, és a lábszárában motoszkáló férgeket is feledve lassan elmosolyodott, előrenyújtotta karját, és halkan, mint amikor valaki határtalan szeretettől átjárva, suttogva beszél, megszólította a napot...

– Egy kicsit támaszd meg a karomat. Aztán majd... aztán majd... – mondta.

És akkor valahonnét egy gyerek került elő, és rohanva áttört a tömegen. Piros csíkos, piszkos inget viselt. Amint odaért, megfogta a doboló öreg kezét.

– Hó! Állj csak meg, te fiú! – Ő pedig elveszette nézett az örege.

– Miért, mi történt? – kérdezte erősen dobogó szívvel.

– Hé, hát te nem is Faddzsú vagy! Igazat mondtál, mi meg nem hittük el. Na, gyere most le!

És akkor Rafát hirtelen meglátta, hogy azt a fehér papírsarkányt, amelyet üldözve kifutott a városból, és egy vérszomjas erdőbe jutott, azt épp most, ebben a pillanatban kaphatja el.

– Nem! Én vagyok Faddzsú!

– Én vagyok Faddzsú!

– Én... én... végig tudok futni ezen a kötélén. – Izmai megfeszültek, és testéből a vér mind a szemébe tódult, és fogait mélyen az ajkába vágta, és a kifeszített kötéltre lépve épp egyik végétől a másikhoz akart futni, amikor a fekete fogú fiatalember melléje ugrott, derekánál fogva felemelte, és erőszakkal lehozta.

– Igazán mondom! Igazán mondom! – vinnogta elcsukló hangon. – Én Faddzsú... én vagyok Faddzsú!

– És aztán mi történt, Raffú? – Zubédá a gránátalmavörös, felkelő napot nézte, kezét lassan a háztető padlóján alvó Rafát hátára tette, és szeretettel kérdezte:

– És aztán mi történt, Raffú?

– Akkor, Zubédá, arra a nyomorult gazember Faddzsúra vetettem magamat, és vertem az öklömmel, és azt mondtam neki, hogy „Te büdös disznó, honnét lettél te Faddzsú? Tudsz is te azon menni!” De Zubédá, sokan voltak, az az öt furcsa kinézetű ember megfogott, és úgy vert... úgy vert... – Elcsuklott a hangja. – És akkor sötétség fogott körül. Minden koromsötét lett.

Hangosan zokogott, Zubédá pedig melléje telepedett, és a hátát simogatva egészen más hangon mondta:

– Ki vagy te, Rafát? Holnap ismét... holnap... – mondta olyan lélekbe hatoló hangon, hogy Rafát megfordult, az arcába bámult, és hosszasan rajta tartotta a tekintetét.

– És akkor azt éreztem, mintha... mintha...

Bangha Imre fordítása